

Practici de control și dezinformare în Cehoslovacia în timpul Războiului Rece

Surse

Sursa A

Dezinformarea a reprezentat transmiterea ținută de date false special pregătite către inamic, pentru a-l dezorienta și a genera o reacție (decizii, măsuri) care l-ar slăbi sau l-ar dezavantaja în alt mod. Dezinformarea a inclus, de asemenea, câteva date adevărate, ușor verificabile, pentru a oferi restului informațiilor o aură de credibilitate, ceea ce a făcut dificilă descoperirea falsului. Dezinformarea poate fi prezentă în documente false, comunicări orale sau scrise ale agențiilor și ar putea fi difuzată de mass-media și prin tipărituri cu regim special. Detectarea dezinformării a fost o sarcină foarte importantă atunci când se verificau informații secrete și materiale. Dezinformarea putea fi un produs al serviciilor speciale ale inamicului, dar și un produs al unei inițiative a unui colaborator secret, fără implicarea serviciilor speciale.

Dezinformare [accesat la 18 noiembrie 2022]. [Disponibil în iBadatelna.cz, portal de Documentare privind securitatea statului cehoslovac.](#)

Sursa B

Prezentul poate fi definit ca o eră post-fapt, post-adevăr, în care faptele și informațiile și-au pierdut valoarea. Un loc unde emoțiile joacă un rol primordial. Acest lucru este, desigur, legat și de dezvoltarea Internetului și a rețelelor sociale prin care obținem o cantitate imensă de informații. De asemenea, este legat de funcționarea creierului uman. Oamenii sunt mai atrași de fotografii și de scurte "mesaje explozive" și mai rar se preocupă de originile sau veridicitatea acestora. Este convenabil să vă formați o opinie rapid și ieftin. Asta facem majoritatea dintre noi. Dar aici se află riscul de a cădea pradă diferitelor forme de manipulare.

De ce are atât de mare succes strategia de răspândire a dezinformării, a știrilor false și a trucajelor în țările democratice?

Riscul pentru democrație este cu atât mai mare cu cât trăim într-o epocă a mulțimilor. O mulțime nu înseamnă neapărat doar o adunare mare de oameni într-un anumit loc fizic. Poate fi adunarea de persoane (nemulțumite, frustrate) pe rețelele de socializare care sunt influențate de interacțiune, unde emoțiile lor comune bazate pe un stimul specific joacă un rol central.

Masele, sub influența emoțiilor puternice, cu indivizi atomizați, pot fi ușor de manipulat (în era internetului și a rețelelor sociale, interacțiunea socială reală este și mai rară și răspândirea minciunilor din ce în ce mai ușoară). În trecut, acest fenomen socio-psihologic și întărirea sa intenționată prin propagandă, manipulare deliberată și răspândirea minciunilor i-au adus la putere pe cei pentru care alți oameni erau doar un mijloc de a dobândi acea putere. Apoi și-au exercitat puterea mai presus de toate pentru a suprima libertățile și drepturile tuturor celorlalți.

Ar fi naiv să credem că totul este un lucru care ține de trecut. Vor exista întotdeauna grupuri care vor folosi aceste fenomene în avantajul lor, vor crea,

promova și răspândi dezinformare, știri false și trucaje, încercând să modeleze lumea după „propria lor imagine”. Fără informații și fapte adevărate și verificate, este greu să ai încredere în ceva. Un atac ținut asupra informațiilor veridice și verificate este un atac asupra încrederii.

Dacă nu credem nimic, nu avem încredere în instituții, legi sau în oamenii din jur, putem ajunge singuri, izolați și dezorientați. Totul [sic.] poate sfârși în respingerea apatică a lumii, sau într-o [sic.] evadare undeva, unde simțim garanția certitudinii, un fel de „ordine”, care poate fi ușor regăsită în brațele unui regim autoritar [sic.]. Apatia și frica de libertate sunt o rețetă garantată pentru apariția diferitelor forme de totalitarism. Așa s-a întâmplat în trecut, iar cei care au moștenit gândirea conducătorilor totalitari știu acest lucru și continuă să-l folosească.

Martin Slingvik, 'We are at war and we must defend ourselves'/ 'Suntem în război și trebuie să ne apărăm', 22 noiembrie 2019 [accesat la 18 noiembrie 2022]. [Disponibil în Minulost.cz.](https://www.minulost.cz/)

Sursa C

Extras din discursul Ministrului Cehoslovac de Interne, Rudolf Bar Procrank, cu ocazia celei de-a cincea aniversări a înființării Direcției Principale pentru Supravegherea Presei (HSTD), aprilie 1958

Pe lângă educație, literatura și arta au jucat un rol important în reeducarea socialistă în trecut. Presa, radioul și televiziunea au devenit forțe culturale și educaționale semnificative [...]. Cu greu există o familie în republică care să nu fie influențată de cel puțin una dintre acestea. Acest lucru ilustrează marea lor semnificație și necesitatea ca toate aceste instituții să servească poporul cu fidelitate, sub mîna călăuzitoare a partidului. Responsabilitatea tuturor comuniștilor pe întregul front cultural a crescut. Acest lucru este valabil și pentru comuniștii (adică practic toți muncitorii) însărcinați cu supravegherea presei. [...]

Supravegherea presei face parte din Ministerul de Interne și trebuie să-și consolideze legăturile cu operațiunile StB [poliția secretă de stat]. Supravegherea presei este un instrument politic și trebuie să funcționeze complet sub controlul și conducerea partidului.

Peter Rendek, '(Dis)information war against its own people. A brief look at Czechoslovak history'/ Războiul informațional împotriva propriului popor. O scurtă privire asupra istoriei Cehoslovaciei', 13 decembrie 2019 [accesat la 18 noiembrie 2022]. [Disponibil în Minulost.cz](https://www.minulost.cz/).

Sursa D

Regimul [comunist] nu a ezitat să-i împuște pe cei care încercau să treacă granița sau să invadeze intimitatea oamenilor. Până în noiembrie 1989, regimul a obținut informații private prin intermediul unității clandestine de control al corespondenței. Această sarcină a fost îndeplinită de Direcția VI a FMV (Ministerul Federal de Interne) și au fost înființate locuri de muncă speciale la oficiile poștale selectate din toate orașele regionale. Aceste locuri de muncă erau ocupate de personalul StB [poliția secretă de stat] instruit în acest domeniu. Supravegherea s-a concentrat în mare parte pe corespondența cu „țările capitaliste”. Acest canal de informații a fost o sursă importantă de știri pentru forțele de securitate de stat și Comitetul Central al Partidului Comunist Cehoslovac. Înainte de noiembrie 1989, Secțiunea 2 a Direcției VI a SNB (Corpul de Securitate Națională) – direcția echipamentelor de informații a SNB – era responsabilă de supravegherea la nivel național a scrisorilor populației. [...].

Peter Rendek, ‘Surveilling the nation’s correspondence as a part of information warfare’/ Supravegherea corespondenței națiunii ca parte a războiului informațional, 21 octombrie 2019 [accesat la 18 noiembrie 2022]. [Disponibil în Minulost.cz](https://www.minulost.cz/).

Imagine cu o locație a poliției secrete **(StB)** - Direcția VI a FMV (Ministerul Federal de Interne

CDTR Archive [accessed 18 November 2022]. [Available on Minulost.cz](https://minulost.cz).

Sursa E

Propaganda neagră este o formă de propagandă menită să creeze impresia că a fost creată de cei pe care ar trebui să-i discrediteze. [...]

Caracteristica principală a propagandei negre este că publicul nu este conștient că cineva îl influențează și nu simte că este împins într-o anumită direcție. Propaganda neagră pretinde că provine dintr-o altă sursă decât cea adevărată. Acest tip de propagandă este asociat cu operațiuni psihologice secrete. Uneori, sursa este ascunsă sau atribuită unei autorități false și răspândește minciuni, invenții și înșelăciuni. Propaganda neagră este „marea minciună”, inclusiv toate tipurile de înșelăciune creativă. Propaganda neagră se bazează pe dorința receptorului de a accepta credibilitatea sursei. Dacă creatorii sau expeditorii mesajului de propagandă neagră nu înțeleg în mod adecvat publicul țintă, mesajul poate fi înțeles greșit, poate părea suspect sau poate eșua.

Guvernele recurg la propagandă neagră din următoarele motive: A) prin deghizarea implicării lor directe, un guvern poate avea mai multe șanse să reușească să convingă un public țintă altfel sceptic și B) există motive diplomatice în spatele utilizării propagandei negre. Propaganda neagră este necesară pentru a ascunde implicarea unui guvern în activități care pot fi dăunătoare politicii sale externe.

Black Propaganda/Propaganda neagră [accesat la 18 noiembrie 2022]. [Disponibil pe Wikipedia, enciclopedia liberă.](#)

Sursa F

Anii 1960: operațiunea Neptun

[...] În această operațiune de dezinformare din 1964, Serviciul Secret Cehoslovac, colaborând cu KGB-ul, a participat la scufundarea și orchestrarea descoperirii a patru cutii ce conțineau documente cu informații naziste care fuseseră falsificate și făcute să pară ca și cum ar fi fost sub apă de la cel de-al doilea război mondial. Aceste documente au fost concepute pentru a discredita politicienii occidentali prin dezvăluirea numelor foștilor informatori naziști care erau încă folosiți ca spioni în Europa de Est. Ladislav Bittman, agentul cehoslovac care a dezertat în Occident în 1968, a fost cel care a plasat inițial documentele în Cerne Jezero (Lacul Negru), iar mai târziu i-a condus pe scufundarii, care făceau parte dintr-o echipă de documentare, să facă descoperirea. Bittman, care a condus operațiunea, a declarat: „a fost Războiul Rece, iar scopul a fost să reînvie interesul și să discrediteze politicienii vest-germani. Un alt obiectiv a fost prelungirea termenului de prescripție pentru criminalii de război, care ar fi expirat în 1965. În urma prezentării extinse a cazului de către mass-media, țările care au suferit în timpul celui de-al doilea război mondial au cerut prelungirea statutului. Germania a prelungit această perioadă, în cele din urmă fiind de acord că nu va exista un timp limită în care criminalii de război să poată fi judecați.”

Aristedes Mahairas și Mikhail Dvilyanski, ‘Disinformation – Дезинформация (*Dezinformatsiya*)/Dezinformare, *The Cyber Defense Review*, Vol. 3, No. 3, 2018, pp. 21–28.

Sursa G

Înființată la începutul Războiului Rece pentru a transmite știri și informații necenzurate publicului din spatele Cortinei de fier, Radio Europa Liberă /Radio Liberty (RFE/RL) a jucat un rol semnificativ în prăbușirea comunismului și în ascensiunea democrațiilor în Europa postcomunistă.

Radio Europa Liberă a fost fondat în 1950 și a emis inițial în Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia și România. Trei ani mai târziu, Radio Liberty a început să emită în Uniunea Sovietică în limba rusă și în alte 15 limbi naționale. RFE/RL a început să emită în Estonia, Letonia și Lituania în 1975.

Inițial, atât RFE, cât și RL au fost finanțate în principal de Congresul SUA prin intermediul Agenției Centrale de Informații (CIA), dar RFE a primit și donații private suplimentare.

În 1971, toată implicarea CIA a încetat, iar ulterior RFE și RL au fost finanțate prin alocări financiare de la Congresul American, prin intermediul Consiliului pentru radiodifuziune Internațională (BIB) și după 1995 al Consiliului guvernatorilor de radiodifuziune (BBG). Cele două corporații au fuzionat în RFE/RL, Inc. în 1976.

În ceea ce a ajuns să fie numite posturi de radio „surogat”, RFE și RL au oferit un înlocuitor imparțial, profesional pentru mass-media liberă care lipsea țărilor din spatele Cortinei de fier. Spre deosebire de alte posturi occidentale, programele s-au concentrat pe știri locale care nu erau redade în mass-media internă controlată de stat, precum și pe religie, știință, sport, muzică occidentală, literatură și muzică interzise local.

„Radiourile” furnizau știri, articole și muzică destinate elitelor comuniste și necomuniste, precum și populației în general. RFE și RL au dat, de asemenea, o voce disidenților și mișcărilor de opoziție care, la sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, vor apărea ca lideri ai noilor democrații post-comuniste.

A. Ross Johnson, ‘History’, Copyright (c)2022 RFE/RL, Inc. Used with the permission of Radio Free Europe/Radio Liberty, 1201 Connecticut Ave NW, Ste 400, Washington DC 20036 [accessed 18 November 2022]. [Disponibil pe Radio Europa Liberă/Radio Liberty.](#)

Sursa H

Extras din eseu lăi Vaclav Havel, „Puterea celor fără de putere”, 1978

Când vorbesc despre trăirea în adevăr, în mod firesc nu am în minte doar produse ale gândirii conceptuale, cum ar fi un protest sau o scrisoare scrisă de un grup de intelectuali. Poate fi orice mijloc prin care o persoană sau un grup se revoltă împotriva manipulării: orice, de la o scrisoare a intelectualilor la o grevă a muncitorilor, de la un concert rock la o demonstrație studentească, de la refuzul de a vota în alegerile aranjate până la un discurs deschis la un congres oficial sau chiar o grevă a foamei, de exemplu. Dacă suprimarea scopurilor vieții este un proces complex și dacă se bazează pe manipularea multiplă a tuturor expresiilor vieții, atunci, în același mod, orice liberă exprimare a vieții amenință indirect sistemul post-totalitar din punct de vedere politic, inclusiv forme de exprimare cărora, în alte sisteme sociale, nimeni nu le-ar atribui nici o semnificație politică potențială, ca să nu mai vorbim de puterea explozivă. [...]

În societățile din sistemul post-totalitar, toată viața politică în sensul tradițional a fost eliminată. Oamenii nu au ocazia să se exprime politic în public, cu atât mai puțin să se organizeze politic. [...] Totuși, chiar și în astfel de societăți există indivizi și grupuri de oameni care nu abandonează politica ca vocație și care, într-un fel sau altul, se străduiesc să gândească independent, să se exprime și, în unele cazuri, chiar să se organizeze politic, deoarece aceasta face parte din încercarea lor de a trăi în adevăr. Faptul că acești oameni există și lucrează este în sine extrem de important și merită. [...] Încă o dată, există dovezi ample pentru acest proces în Cehoslovacia. Aproape toți cei care au fost prizonieri politici la începutul anilor 1970, care aparent au fost făcuți să sufere în zadar din cauza eforturilor lor Don quijotești de a se manifesta politic într-o societate complet apatică și demoralizată, se găsesc astăzi – inevitabil- - printre cei mai activi Cartiști. În Carta 77 [este] moștenirea morală a sacrificiilor lor anterioare.

Václav Havel, 'The Power of the Powerless/Puterea celor fără de putere, în East European Politics and Societies: And Cultures', 2018, 32(2), pp. 353–408.